

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Gabriel García Márquez (1928–2014):

„Norėčiau mirti kaip žurnalistas...”

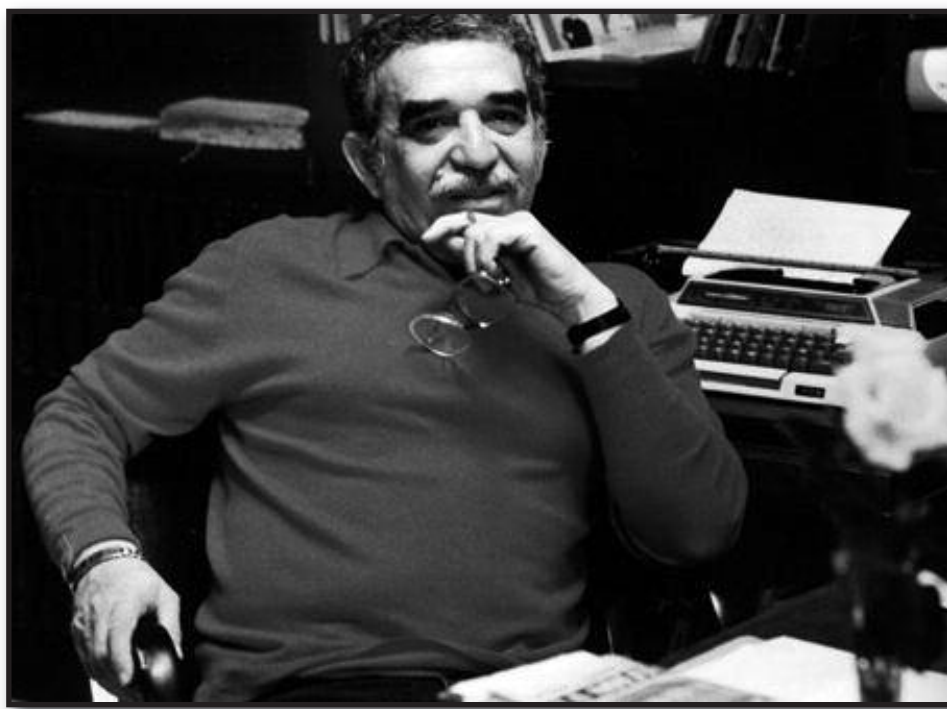
„...nes ilgo amžiaus paslaptis yra garbingas susitarimas su vienvietne”, – pasakė šis 1982 m. Nobelio premijos laureatas. La Mančos vietovė, kurios Cervantesas nenorėjo prisiminti, vadinosi Makondo; į Kolumbiją šis pavadinimas veikiausiai atkeliavo iš Afrikos ir užsiliko kaip dvaro pavadinimas. Cervantesą ir Gabo (Gabitą – Gabrielį García Márquezą) jungia magiška kalbos vaivorykštė, pavadinta šimtu metų vienvietės. Taip kaip don Kichotas liko nepakartojamas kalbos stebuklas, taip ir pulkininkas Aurelianas Buendija, stovėdamas prieš baudžiamojo būrio šautuvus, išliko nemirtingas ir nepakartojamas fenomenas.

Gabito talentas ėmė skleistis pajūryje, netoli vietos, kurioje jis gimė – Aracatacos (Magdalenos valstija). Iš vienos pusės – netolima jūra, iš kitos – aklini kalnai, vis dar knibždantys indėnų. Bet Gabito negalėjo išbūti mažame miestelyje ir pradėjo rašyti pajūrio laikraščiams, o vėliau, nebaigęs jėzuitų gimnazijos, su fanatizmu pradėjo rašyti apie filmus ir būtų rašes visą gyvenimą, jeigu vieną dieną nebūtų užsimanęs režisuoti. Deja, režisūriniai bandymai buvo nesėkmingi, todėl viskas, ką autorius norėjo pasakyti, išsiskleidė jo romanuose. Parašė daug, bet literatūros istorijoje liks vienas ar du; vienas iš jų, be abejonės, „Šimtas metų vienvietės” (1967), kitas – „Patriarcho ruduo” (1976). Visi kita – bandymai parašyti tą romaną, kuris, kaip ir Cervantesui regėjosi, atrodė neparasomas. Dabar jau žinome, kad paskutinis Don Kichoto autoriaus romanas yra epas, mums pažįstamas kaip „Persilio ir Žygimantės vargai šiaurės pasaulyje” (1617), toje šiaurėje yra ir Lietuvos kampelis, apie kurį baigiu rašyti knygą ispanų kalba.

Gabito pažinojo pora lietuvių, nors jam nebuvo aišku, ko mūsų tėvai emigravo. Kartu dirbome tame pačiame Bogotos laikraštyje „El Espectador”, aš – kultūriniam priede, o Gabo rašė viską, bet daugumą laiko praleisdavo, keliaudamas po pasaulį ir rašydamas. Kai retkarčiais atsidurdavo Bogotoje, visada iš tolo rėkdavo mano ispanišką vardą „Estanislao”, mat ispanai negali ištarti „s” be „e” priekyje. Įdomu tai, kad Gabito rašydavo apie filmus, o aš – apie literatūrą ir meną. Bet vėliau, po 1958-ųjų, jis dingo iš Bogotos, važinėjo po Venesuelą, Kubą, Vengriją, Rusiją, Vakarų Europą. Sunku pasakyti, ar jam pasitaikė užsukti į Vilnių, kaip Sartrui ir kitiems žymiesiems rašytojams, bet Gabo paliko juokingų pastabų apie komunistinį pasaulį, pradedant nuo įspūdžių apie Berlyno sieną ir baigiant reportažu „90 dienų už geležinės uždangos”, išspausdintu Bogotos šeimų žurnale „Cromos” 1959 m.: „Maskva – didžiausias bažnytkaimis pasaulyje”, „Geležinė uždanga – tai raudona ir balta spalva nudažytas stulpas” ir t. t. (Beje, „Cromos” žurnalui esu nemažai parašęs apie Kolumbijos indėnus ir apie abstraktųjį meną).

Gabo nemetė žurnalistikos nė tuo metu, kai rašė savo garsiausią romaną, lyg norėdamas įrodyti, kad žurnalistas gali būti ir rašytojas, o rašytojas – žurnalistas. Gabo visą laiką norėjo būti žurnalistikoje, nes, kaip teigė Albert Camus, „be etikos nėra žurnalistikos, tik propaganda ir bloga informacija”. Gabito mėgo etišką žurnalistiką. Yra išleisti keturi solidžios apimties, fantastiški Gabito žurnalistinių straipsnių tomai, kurie, pasak J. L. Borgeso, „parašyti iš atminties, kuri ateina iš pamiršimo”. Gabito žurnalistika gyvens tiek, kiek ir jo romanai, nes ir vienas, ir kitas yra meno objektai.

Stasys Goštautas

Dieve mano, jeigu aš turėčiau dar nors dalelę gyvenimo... Nė dienos nepraleičiau nepasakęs aplinkiniams, kaip aš juos myliu. Kiekvieną vyrą ir kiekvieną moterį įtikinčiau, kad jie man mieliausi; gyvenčiau įsimylėjęs meilę.

Įrodyčiau žmonėms, kad jie klysta, manydami, jog neturi jėgų įsimylėti, kai pasensta; jie nežino, jog pasensta, kai liaujasi mylėję! Vaikams duočiau sparnus, tačiau skraidyti jie turėtų išmokti patys vieni. Seneliams paaiškinčiau, kad mirtis ateina ne podraug su senatve, o su užmarštimi. Žmonės, aš iš jūsų išmokau tiek dalykų... Sužinojau, kad visi trokšta gyventi kalno viršūnėje, nesuvokdami, kad tikroji laimė yra kopimas į tą kalną stačiu jo šlaitu. Supratau, jog kai tik ką gimęs mažylis savo mažame kumštelyje suspaudžia tėvo pirštą, susieja jį su savimi visam laikui. (...)

Visuomet išaušta rytojus, ir gyvenimas mums suteikia dar vieną progą reikalams sutvarkyti, tačiau galbūt aš klystu, ir šiandien yra paskutinė mums likusi diena, tad man labai magia pasakyti tau, kaip aš myliu tave ir kad niekuomet nepamiršiu tavęs.

Gabriel Garcia Marquez. Laiškas. Genijaus atsisveikinimas. (Ištrauka).
Iš ispanų kalbos vertė **Bronius Dovydaitis**

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniam „Draugo” priedui „Kultūra”, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje”

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Stasys Goštautas. Gabriel Garcia Marquez: „Norėčiau mirti kaip žurnalistas...” • 2 -as psl. Eugenijus Ignatavičius. Pavasaris, sugrįžo paukščiai, o Palendriuos Kukučio negirdėt... • 3-as psl. Marcelijus Martinaitis. Kukučio baladės • 4-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Karalių gimtadieniai, tulpė Gintarinė Lietuva ir Vytis iš gėlių/ Lidijos Šimkutės „Mintis ir uola” japoniškai • 5-as psl. Vida Mažrimienė. Viktoras Vizgirda: nuo Višakio Rūdos iki vandenynų... • 6-as psl. Gražina Mareckaitė. Lietus Lietuvoje... • 7-as psl. Algis Vaškevičius. Fotografas Algimantas Kezys sugrįžo į savo vaikystės Kybartus • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Išeivijos dvasinis palikimas M. Mažvydo bibliotekoje • Naujos knygos

Pavasaris, sugrįžo paukščiai, o Palendriuos Kukučio negirdėt...

Eugenijus Ignatavičius

*Erdvėja kertami miškai,
Retėja artimi draugai:
Lieki tik vienas prieš save
Palaiptisnui tampantis erdve.*
E. I.

Nuotrupos atminų, pasakytų maironiečiams, minint Marcelijaus Martinaičio pirmąsias mirties metines Vilniaus universitete Donelaičio auditorijoje ir iškil-mėse Jo vardu pavadinant biblioteką Raseiniuose.

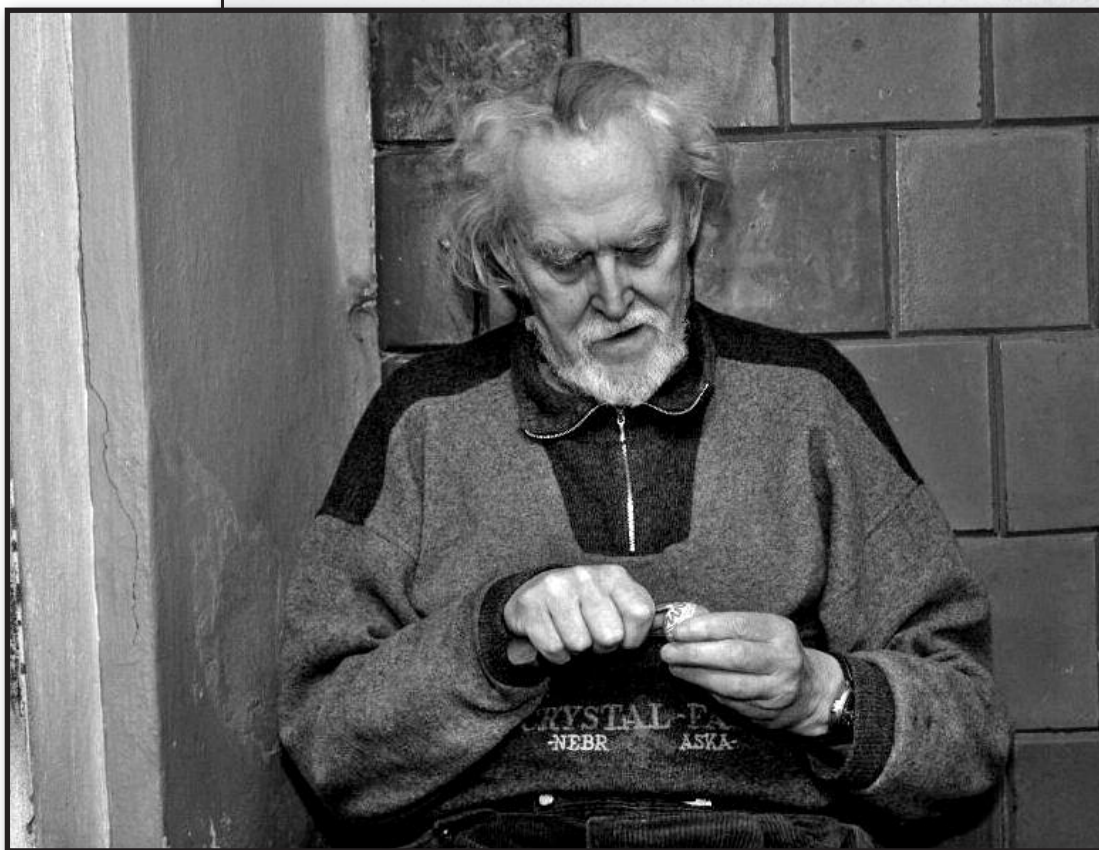
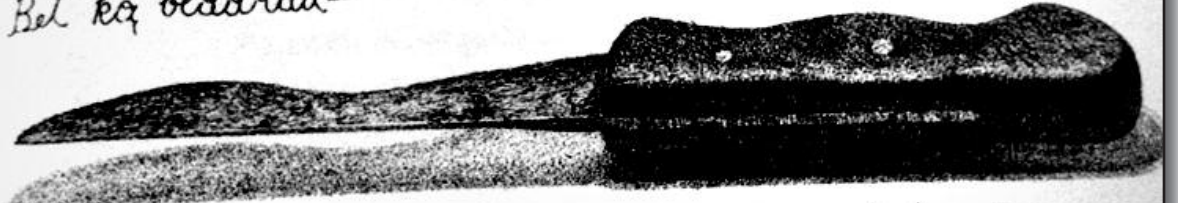
Negaliu susitaikyt su mintimi, kad į tradicinę maironiečių sueigą universiteto Done-laičio auditorijon Jis nebeateis...Norėtųsi manyti – vėluoja, į Vanaginę laiku neatvyko auto-busas, pasikeitė eismo tvarka-raštis ar namuose kas nors... Lukterkim valandėlę; kaip ir pernai, minint Maironio jubi-liejų, atsivers durys ir pasirodys „dievdirbio skobtu veidu“, aukš-tas, tiesus, susikaupęs Marceli-jus. Nusiėmęs velvetinę, pasila-bins ir, suskliaudęs ilgapirštes staliaus ar muzikanto rankas, prisės kuo nuošaliau.... O pas-kui, dešine parėmęs smakrą, rū-pintojėlio poza įdėmiai stebės ir klausysis, ką kalbame apie jo kū-rybą, ar nors kiek išmanom ir jaučiam tai, ką jis išgyveno prieš imdamas į rankas plunksną.

O gal jis nė negirdės mūsų žodžių, mintyse keliaus į Kalnu-jus, užkopęs į aukščiausią Palkal-nio kalvą, gėrėsis Jurbarko vieš-keleiu, prisimins Jurodo dvarą, Davainį, Žuveliškes, užminuotus bulvių laukus, aplankys tėvų ka-pą Kalnujų parapijos kapinėse, kuriose po kulčių ir skeveldrų pa-ženklintu kryžium ilsisi ir mano seneliai. Sekmadienį, po Mišių, iš paties nugriautos, jau nesan-čios trobos su kaimynų vaikais išeis meškerioti į Kalnupį, gal pasieks net Šlyną, tą pačią, vaikystėj didžiausią pa-saulyje upę, per kurią vasarą išsiliejus potvyniui, tebeplaukia iš ganyklų parvesti arkliai. Prie Virši-likų pušynėlio, kur eidavom vaivoraui, tebestovi Vaičekauskių ūkelis, kieme bėgioja pati gražiausia klasės mergaitė, ilgakasė, mėlynakė, besišypsanti Antutė, net nesapnavusi, kad mudu abu į ją slapčia išispoksoje... Ši paslaptis išaiškės tik po daugelio metų, išsišnekėjus su Marcelijum apie gimtus kraš-tus, smagiai prisimenant ir jos vardą. Marcelijus linksmi kikeną. Nebuvom pažįstami, o žavėjomės ta pačia Antute. Jis, lankydamasis Raseiniuose, jau kaip poetas, o ne telegrafistas ne kartą ją buvo su-tikęs. Paklaustas, kaip mudviejų svajonė atrodo dabar, Marcelijus tik mosteli ranka: „Geriau nesusi-tikti. Nėra jau mūsų Antutės – sena, raukšlėta, pa-storėjusi boba.“ Ką padarysi – ir mes jau nebe tie.

Mus siejo ne tik Kalnujų parapija ar už Duby-sos tekanti saulė, bet ir tas pats patrankų gausmas, padangėj naktį šviečiančios karo lempos, tie patys Raseinių maušos ir fleišeriai su adatom, siūlais, norvegiškom silkėm, čerkeso audeklu ir skarom ne kartą iš reseinkelio brikelį suko į mūsų kiemus. Tuos pačius fleišerius ir maušas, jų sores, idesas ir vaikus atmintiną 1941-jų ketvirtadienį, tradicinę tur-gaus dieną, su tėvu eidamas Bandinės link, prie Fleišerio kieme palikto vežimo su arkliais, netoli Žemaičio paminklo išvydau stoviniuojančius vy-rus, moteris ir jų vaikus su geltonomis žvaigždėmis ant nugarų, tarp jų – ir pažįstamus žydukus, sau-gomus keleto ginkluotų. Marcelijų to ketvirtadienio vakarą apėmė siaubas, išgirdus Žuveliškių dauboj šūvių tratėjimą, kraupius agonijos apimtų žmonių riksmus, beviltišką šauksmą, išreiškiantį troškimą gyventi...

*Per visą gyvenimą dariau ir dariau gyvenimą,
Nė kartą galvoju: kaip man išeit ir isikurt atskirai
nuo gyvenimo,
Bet ką bedarau-*

Tūšina gyvenimas, kod ir manęs nebelieka. MK

Mūsų kaimynų pagrabus ar per gavėnią gie-dant žemaitiškus *Kalnus*, vedė tas pats pramatorius Vysmantas iš Beržtų, mamų ratelius taisė auksinių rankų meistras Šliburis, rudenį sėmenų aliejų tėvai spaudė Joniko aliejinė. O kunigas Brazaitis, beveik visą gyvenimą ganęs Kalnujų parapijos aveles, fronto ugnį sudaužius bažnyčią, persikėlęs į Ru-daitynę Kebiškėse seno mūsų akyse, Mišių metu vangiai tardavo lotyniškus žodžius, o pamokslą sa-kydavo užsimerkęs, snausdamas. Tie patys pavasa-rio gandrai ir rudenio gervės praskriedavo virš mūsų vaikystės namų, o vasaros vakarais, gerai iš-i-klausius, girdėdavome to paties kukučio lupnojimą Palendrių pelkėse...

Keistai pasikeitė vaikystės keliai. Pro jo namus, Paserbentį, takučiu tarp dirbamų laukų, ežiomis, iš Užraguvio pro Artelių ir Kebiškių kaimus, perbri-dus Kalnupį, pro Šauklius su mama eita į dangų re-miančią, šytinčią ant kalvos Kalnujų bažnyčią. Būta net atlaiduos, išikibus tėvui į ranką, klausytasi ne-girdėto pamokslą iš sakyklos, įtaisytos po klevais, kapinių pakrašty. Kunigas tarsi pasaką sekė apie šiltuosius kraštus, kur smėlynuose auga palmės, pusnuogiai žmonės maitinasi pieno riešutais, po me-džius laipioja beždžionės, o per dykumas linguoja kupranugarių karavanai. Tais kraštais keliavo ir šventas Juozapas, vesdamas asiliuką, nešantį šv. Ma-riją su kūdikiu ant rankų. Kaimo vaikui, neišlepintam knygų, tokie vaizdai – lašantis korių medus.

Negalėjo tuose atlaiduose nebūti Marcelijaus. Bet nesusitikom. Gervinėse, mokykloj, įrengtoj Gai-liaus ūky, kurioj Marcelijus baigė septynmetę, lan-kiausi tik keletą kartų. O Marcelijus kasdien šiauš-davo tolimą kelią, siekdamas Stonų ganyklas, apei-damas pelkes, Margirio dvaro prūdus, lieptais – per Kalnupį ir Šlyną. Manoji mokykla – Aukštašlyn,

Globikių troboj. Abi mo-kyklos sutarė drauge pa-ruošti vaidinimą „Taria-mas lignonis“. Mokytoja Eleonora Šukevičiūtė mane su keletu antrųjų atvedė repetuoti Karsta-dirbio vaidmens. Tačiau po pirmos repeticijos, sužinojęs, kad kitąsyk reikės eiti vienam su mokytoja, išsigandau – apie ką reikės kalbėti su ja tokį ilgą kelio tarpą? Slapta pabėgau. Tada gal būčiau ir susitikęs Mar-cių... deja, artistas dingo krūmuose.

Susitikom Vilniuj. Daug kartų – susirinki-muose Rašytojų klube, mieste, išvykose. Vieną vakarą pas mane, Dau-kanto gatvėj, susirinkęs būrelis literatų – Aputis, Radzevičius, Šaltenis, Savukynas, Kernagis (pradedantysis poezijos bardas), kalbėjom apie lite-ratūrą, teatrus, politikavom, o Marcelijus, jau gar-sėjantis poetas, neseniai grįžęs iš Prancūzijos, pa-sakė: „Ten šitokių kalbų – apie tėvynę, laisvę, tautos išlikimą, kuo gyvenam mes, jau niekas nešneka ir negalvoja...“

Paskui keliai artėdavo ir toldavo. Sklido legen-dos apie Marcelijaus išdaigas – kaip prie Centrinio pašto, ilipęs į liepą, įtikinančiai lodamas šuns balsu, prisišaukė miliciją, bet poeto nebaudė už viešosios tvarkos pažeidimą, nes jo lojimas pranoko klasiki-nes šunų melodijas... Visada laukdavom susitikimo su Marcelijaus eilėmis. Jo posmai dvelkė pavasario gaiva, buvo artimi širdžiai, ypač kai poetas užsi-mena apie Jurbarko vieškelį, Kalnų, Žuveliškes, Gervines, Šlyną... Man tai nuo vaikystės įprastos vietos, o jo eilėse vos atpažįstamos – apipintos ža-vinčiom pajautom kaip devintinių berželiais pa-puoštos kaimo pirkios, kvėpėjo namais, ilgesiu, be-galiniu artumu.

Kuo toliau, tuo labiau Marcelijus augo, brendo, darėsi labiau savas, kalbantis ne tik savo, bet giliai išibraunantis į kitų, tarp jų – ir į mano gyvenimą. Poetas – visada daugiau negu pažįstamas, kraštietis ar bičiulis. Blanko visi kiti klasikai, juos stebė Mar-celijaus talentas, sugebantis prasismelkti po būties žieve, subtilus ir jautrus paprastumas, netikėti pa-stebėjimai, šmaikštūs kulverstiniai gilaus turinio pajuokavimai. Po išoriniu paprastumu lukštu ribu-liavo gyvosios poteksčių gelmės. Žodžiai it debesė-liai, lengvai plaukiantys iš kaimiečio sielos vers-mių, vienas su kitu glaudžiai sukibę.

Paskutinį kartą susitikom knygų mugėje. Pa-kvietė prisėsti. Pasivaišinom. Pasigyriau, jog dažnai

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

keliauju Molėtų plentu į Ažušilius pro jo Vanaginę. Senokai bebuvau... Primenu, kaip vienąsyk su Donatu Katkum, neradę nieko namuos, susigundėm lysvėje iš koto griūvančiom jo braškėm. Nenurašius nė vienos uogos, netikėtai užklupo žmona Gražina. Gavę moralų, dėjom į kojas... „Tai ko neužsuki, važiuodamas pro šalį, juk esi buvęs, žinai, kur gyvenu – Vanaginės „rotušėj“. Priminė namo numerį. „Būtinai užvažiuosiu – pasiilgstu. Norėc daug ką pakalbėt apie tavo 'Mes gyvenome' ir šiaip – apie Raseinių Magdę, Grybą, Kalnujų krašto pažįstamus, partizanus, stribus, vaikystėj išgyventą tą patį karą ir pokarį, Vaičekauskų Antutę, greit pralekiantį gyvenimą...“

Tebevažiuoju. Ties pėsčiųjų perėjos ženkle į Vanaginę pristabdau automobilį – o gal pasirodys Jis... Dieve, kaip knieti pasukti vairą dešinėn, pamiškės keliučiū, dar kartą išvysti Marčiaus išgrazintą iš Paserbenčio parsigabentą tėvų trobą. Deja, širdį persmelkia neįvykdytas pažadas, graužatis dėl atidėliojimų. Kaip dažnai užmirštam, kad laikas ne visada mūsų rankose. Juk šia pamiške eidamas Marcelijus ir išpaudė pėdas tą

...Kalėdų rytmetį
sniegas kvepia prakartėlės šienu...
Jis užklojo rudens piktadarybes:
viskas apsnigta balta..

.....
Už manęs mano pėdos sniege
lyg ir ne mano, kažkieno kito
šią naktį Atėjusio...

Ant Kalnujų kalvos vėl dunkso Marcelijaus rūpesčiu patvarkyti, atminčiai prikelti bažnyčios griuvėsių likučiai. Kaip ant pjedestalo jo talento iškeltas šis ilgus dešimtmečius snūduriavęs mažai kam žinomas Žemaitijos pakraštys – Žuveliškės, Serbenta, Kalnupis ir Vadžgirio miškai. Marcelijus su meile ir įsijautimu išrovė juos iš užmaršties ir paliko gėrėtis kitiems. „Tolstantis“ nutolo neužmatomai toli. Tebematau tik Jo šiltas, lanksčias, didžio talento rankas, kurios, padėjusios plunksną, sukniubo viena ant kitos kaip nukusios rugio varpos ar peteliškės, žiemos miegui suskliausdamos sparnus. Giliam karste šimtus kartų sutiktas ir apglėbtas pavargęs Kalnujų kunigaikščio kūnas Šventų Jonų bažnyčioj ant altoriaus pakylos. Keturios žvakės – amžinybės saulės iš keturių šalių. Marcelijau, nejaugi tai tiesa, Tu tikrai nutolai nepasiekiamai, nieko niekam nepasakęs, nepasitaręs su draugais ar namiškiais, iškelia vai vienų vienas, didingai, oriai, toks, koks ir buvai, koks tebesi. O pasišnekučiuoti begalėsiu tik užsukęs į Tavo raštus?..

Negrojo gedulo maršų, į gilia smėlio duobę iš dangaus viena po kitos skubėjo atsiveikinti snaigės, drąsesnės it Dievo paukštukai tūpė draugėn, norėdamos priglusti arčiau, nušviesti Tave užgriūvančią tamsą. O snieguolių spiečių pažėrė gandrai – Paserbenty neaptikę Marčiaus, puolė ieškoti jo žemėj ir danguj. Suominis vėjas atbloškė į Antakalnį. Aptikę ieškotąjį, sparnais garbės vainiką išpynė danguje ir prisegę po debesiu, iškeliavo Kalnujų link – tęsti Tavo parašyto gyvenimo... □

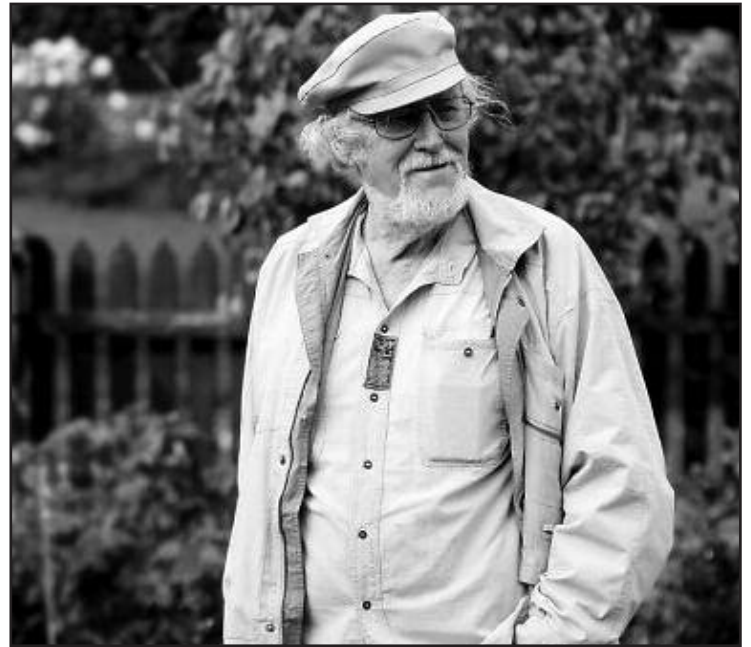
Marcelijus Martinaitis

Kukučio pagailėjimas tamsią audringą naktį

*Kur tu, Kukuti, dabar –
po mirties?
Eini kur nors perlytas,
palinkęs prieš vėją –
lyg eitum į kalną,
net šunys neloja.
Net ir tą vinį ištraukė,
kur kabindavai šlapią kepurę,
kai grįždavai,
malkas pardavęs Rygoj.
Kur dabar visa tai,
ką tu galvodavai,
kur dabar yra tavo matymas
ir girdėjimas –
toks aiškus, lyg begalybėj.
Kur tu, Kukuti,
kitą gavai kirvelį, –
tavasis rūdija prie durų,
kryžmai užkaltų lentom,
o plaktukas
išsekė
paskui nepažįstamus žmones,
norėdamas jiems prisigerinti.
Kažin, kur tu dabar, Kukuti,
eini, susijuosęs pjūklū,
ir nė vieno,
nė vieno šuns,
tave lydintio.*

Kukutis pasakoja apie savo trobą

*Tai turiu trobą –
dviem galais.
Žiūriu pro langą –
saulė teka,
žiūriu pro kitą –
jau saulė leidžias.
Vienoj pusėj –
kad žydi sodai,
o kitoj –
obuoliai byra.
Žiūriu pro vieną –
tik pradėti darbai,
pro kitą –
jau ir supuvę.
Į vieną galą
parsivedžiau jaunąją,
o kitam – žiūriu –
jau ji pašarvota.
Vienam gale –
jaunime šoku,
o kitam –
dantys byra.
Tai turiu trobą –
dviem galais:
vienam –
dar gyvas vaikštau,
o kitam –
jau guliū numiręs.*

Kur, Kukuti, padėjai tu savo kukutį?

*Sakyk man, Kukuti,
kur dėjai tu savo kukutį?
Jį atėmė tau?
Tavo kukučio
tavo veide nematau.
Nežiba jis akyse,
neskamba jis ausyse,
negirgžda duryse.
Be kukučio – kaip tu pasensi,
kaip numiręs – ir vėl gyvensi?
Koks tu Kukutis dabar?
O buvo kukučio pilna troba,
vasarą žiemą –
pilnas kiemas.
Gal per karą palėpėj
buvai jį paslėpęs?
O gal pasidarė jau kinai
iš tavo kukučio švilpynę?
Gal,
primušę jį negyvai,
veža
povandeniniai laivai?
Gal kabo kur nors jis po mango medžiu,
taitietės tenai apdainuoja balsu jį saldžiu?
O gal jį palovėj
katės paplovė?
Štai Vilniuj, atrodo,
netrukus teks būti,
nupirksiu aš tau
geležinį kukutį.
Tu vėlei, Kukuti, atgausi stiprybę,
iš džiaugsmo ims šokt tavo dantys išklību.
Jis tau malkas kapos bei ars,
tau miegant,
tavo sapnams jis pritaras,
tavo dantim
tau jis kramtys,
tai, kas po šimtmečio bus –
tau jis matys.
Tau rodys, ką valgai, geri
ir kiek turto turi,
tave patį –
tavo paties akyse,
tavo balsą –
tavo paties balse.*

Karalių gimtadieniai, tulpė Gintarinė Lietuva ir Vytis iš gėlių

Kalba kadenciją Lietuvoje baigęs Nyderlandų ambasadorius J. E. Kornelis Spaans

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Šiemet po Atvelykio Nyderlandų ambasada pakvietė vilniečius (ant stulpų buvo iškabinti oranžiniai skelbimai) į Bernardinų sodą kartu pasidžiaugti Nyderlandų karaliaus gimtadieniu (pernai balandžio 30 d. inauguruotas karalius Willemas Alexanderis (Willem-Alexander) gimė balandžio 27 d.) ir tradicine Tulpių diena (švenčiama nuo 1885 m. karalienės Vilhelminos garbei, gimusios balandžio 30 d). Prie vartų vieni gavo dovanų po oranžinį balioną, kiti – po neįprasto grožio, malonaus kvapo tulpę: gintarinės spalvos su raštais ant kiekvieno žiedlapio. Aplink buvusį fontaną rinkosi vilniečiai ir svečiai (vien kviestinių buvo apie 200). Priešais suoliukus kvepėjo čirškinama mėsa, buvo ruošiamos tradicinės olandų pikniko gamtoje vaisės: kelių rūšių sumuštiniai, sūris (su Nyderlandų vėliavėlėmis smeigtuko viršūnėlėse). Tiesa, vietoj tradicinio alaus buvo pilstomas vanduo ir sultys.

Šventę pradėjo iškilmingai atžygiavęs Vidaus reikalų ministerijos reprezentacinis pučiamųjų orkestras (grojo iki pat iškilmių pabaigos). Kalbos buvo sakomos anglų ir lietuvių kalbomis. Vilniaus meras Artūras Zuokas vilniečių vardu padėkojo Nyderlandų ambasadai už puikias dovanas, kurios kasmet puošia Vilnių. „Iš tikrųjų, pražystančios tulpės rodo, kad į Lietuvą atėjo tikras pavasaris. Tokios dovanos simbolizuoja ir mūsų šalių artimą draugystę“, – sakė meras. Iškilmės sutapo ir su Nyderlandų ambasadoriaus J. E. Kornelio Spaans, baigusio savo kadenciją Lietuvoje, palydėtuvėmis. „Man buvo didelė privilegija dirbti Lietuvoje ir Vilniuje. Esame laimingi, pažinę Lietuvos ir Vilniaus gyvenimą, jo žmones. Dėkojame jums visiems. Kai pražys visos gėlės, Bernardinų sodo lankytojai aiškiai išvys Lietuvos nepriklausomybę simbolizuojantį ženklą – Vytį. Mes visuomet norėjome miestiečius pradžiuginti savo gėlėmis – ne kartą, sutikdami ateinantį pavasarį, apšodindavome tulpėmis sostinės Olandų žiedą“, – sakė Nyderlandų Karalystės ambasadorius J. E. Kornelio Spaans.

Stilizuoto Vyčio ženklą pradžia buvo pernai spalį, kai atnaujintame Bernardinų sode Keukenhofo gėlių parko dizaineriai, talkinant P.Vileišio progimnazijos moksleiviams gėlininkams, 125 kv. m plote pasodino Nyderlandų ambasados dovanotų tulpių svogūnėlių. Šiemet jau dygsta Vyčio iš gėlių paveikslas žiedai. „Dovana Vilniui“ – stilizuotas Vyčio ženklas ir tūkstančiai tulpių svogūnėlių Lietuvos žmonėms (pirmąkart, 2004 m., Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, Vilniui padovanota 80 tūkst. tulpių svogūnėlių). Šia dovana pernai Nyderlandų ambasada pagerbė Baltijos kelio 25-metį ir Lietuvos pirmininkavimą Europos Sąjungos tarybai. Ta pačia proga naujos veislės bevardė tulpė pavadinta *Gintarinės Lietuvos* vardu. Vardą (iš 600 pasiūlytų) rinko Lietuvos moksleiviai, o nugalėtoji atiteko prizas – kelionė į Tulpių šalį, Nyderlandus. Tuomet vardo rinkimo komisijai, kurią sudarė Nyderlandų ambasadorius Lietuvoje K. Spaans, žurnalistė Edita Mildažytė, istorijos profesorius Alfredas Bumbauskas, kunigas Ričardas Doveika ir visuomenės veikėja Agnė Zuokienė, vadovavo Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus. Nyderlandų tulpės lietuvišku vardu pavadintos antrą kartą. 2008 m., prieš Jos Didenybės Karalienės Beatrix valstybinį vizitą Lietuvoje, šviesiai rausva tulpė pavadinta *Alma* ir skirta pirmajai poniai Almai Adamkienei (šios tulpės žydi Prezidentūros ir Prezidento rezidencijos sode).

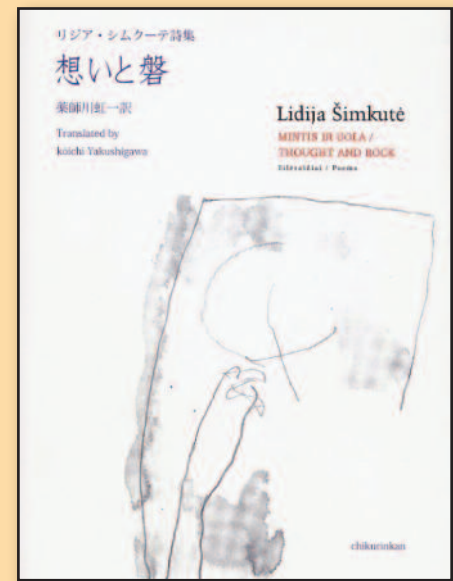
Nyderlanduose karalių gimtadieniai, inauguracijos neatsiejami nuo tulpių žydėjimo ir pavasario, tai pati pagarbčiausia metų šventė, kai žmonės, apsirengę oranžiniais drabužiais, išeina į gatves švęsti, vaišintis, muzikuoti ir vaidinti. Šia švente šiemet turėjo progos pasigrožėti ir vilniečiai.

Nyderlanduose karalių gimtadieniai, inauguracijos neatsiejami nuo tulpių žydėjimo ir pavasario, tai pati pagarbčiausia metų šventė, kai žmonės, apsirengę oranžiniais drabužiais, išeina į gatves švęsti, vaišintis, muzikuoti ir vaidinti. Šia švente šiemet turėjo progos pasigrožėti ir vilniečiai.

Bepažįstas stilizuotas Vyčio ženklas iš gėlių.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Lidijos Šimkutės poezijos rinkinys japonų kalba /Mintis ir Uola /Thought and Rock

Į japonų kalbą vertė **Kōichi Yakushigawa** išleido **CHIKURINKAN, Osaka, Japonija, 2014 m.**

Skaitydamas Lidijos Šimkutės eilėraščius, radau panašumų su japonų haiku poezija. Haiku galime pavadinti metamorfozės poezija (...) Skaitant Lidijos eilėraščius, skaitytojas susiduria su panašiu jaudinamu išgyvenimu (...) autorė visada išaštrina ir nukerta nereikalingus žodžius. Tai Lidijos Šimkutės poezijos paslaptis – ji išnaudoja erdvę ne tik tarp žodžių, bet ir tarp įvaizdžių. Tie, kurie yra susipažinę su japonų tapyba, suvokia, kad motyvai dažnai yra pateikiami kūrinio paraštėje, o kitur paliekama erdvė. Lidijos eilėraščiai panašūs į šią tapybą. Jos poezijoje tuščia erdvė yra reikšminga ir kartais net būtina.

Tuštuma tarp eilučių yra reikšminga ir efektinga (...) Tuštuma suteikia mums galimybę giliai atsikvėpti ir įsivaizduoti dangų, kuriame pateka mėnulis.

Palyginau Šimkutės poeziją su haiku ir japonų tapyba, bet tai galbūt nėra visiškai teisinga, nes poetė sukūrė savitą pasaulį (...) būčiau labai patenkintas, jei mano vertimu pavyktų pristatyti savitą Lidijos pasaulį japonų skaitytojams.

Koichi Yakushigawa

Koichi Yakushigawa gimė 1929 m. Kiote, Japonijoje. Poetas, vertėjas, fotografas, prof. emeritas. Kelijų poezijos rinkinių ir akademinų knygų autorius. Baigė Doshiha universitetą, įgydamas anglų literatūros magistro laipsnį, dirbo anglų kalbos ir literatūros profesoriaus darbu. Vertė Phillipo Larkino, Sheamus Heaney ir kitų poeziją. Gavo premiją už Sheamus Heaney poezijos vertimą 1996 m. Šiuo metu Koichi Yakushigawa redaguoja „Ravine“ literatūros žurnalą, leidžiamą Kioto mieste. Jame išspausdino Lidijos Šimkutės vertimus iš rinkinio „Vėjo žvilgesys“ (Nr. 164-172: 1977–2009 m.), šį rinkinį bei knygą „Mintis ir uola“ paskelbė ir internete. Jis vienas iš vadovaujančių darbuotojų Kansai Poetų Sąjungos valdyboje.

Lidija Šimkutė yra išvertusi du Koichi Yakushigawos eilėraščius į lietuvių kalbą. Vertė iš anglų kalbos. Vertimai buvo išspausdinti „Firework Poems“ antologijose, kurias kiekvienais metais išleidžia Kansai Poetų organizacija. Koichi Yakushigawos eilėraščiai lietuvių kalba buvo išspausdinti žurnale „Literatūra ir menas“ („Spiralė“, 2006 m. lapkričio 24 d. ir „Lemtinga akimirka“ (2010 m. liepos 23 d.).

L. Šimkutės knygos vertėjas Koichi Yakushigawa

Viktoras Vizgirda: nuo Višakio Rūdos iki vandenynų...

Vida Mažrimienė

„Gimiau 1904 m. Suvalkijoje, esu gryniausias lietuvis, kuriam tautybę ir pilietybę padovanojo likimas, su broliais žemaičiais irgi susikalbu, kai šnekamės apie kukulių sriubą. Turiu dar ir Amerikos pilietybės dokumentą, bet tai – tik popiergalis, kurį reikia rodyti, kai skrieji iš valstybės į valstybę, lieji ašarą ant gimtosios žemelės ir vėl sugrįžti į savo namelį, kurį savo prakaitu pasistatei ant svetimos žemės“, – rašo 1975 m. Viktoras Vizgirda, šmaikščiai pridurdamas, jog anksčiau gimus, gal būtų proga šluoti grindis Vatikane ar paspausti ranką Michelangelui ir Rafae-

liui, o vėliau – tapti didvyriu imperijų kautynėse. Gyvendamas toli nuo tėvynės, mintimis ne kartą sugrįždavo į savo gimtinę Dominikonose, mamos tėviškę Višakio Rūdoje, lyg Van Goghas Arlyje, visa esybe jausdamas smėlėtų gatvelių kvapą, pilkų trobelių kontūrus, toliuose nūgrimtančio mėlyno miško horizontą. Vizgirdos peizažai Višakio Rūdos, Beržoro tema įkvėpė ir kitus dailininkus. Nešini dažais garuojančiomis drobėmis, šiuos takus išvaikščiojo Adomas Galdikas, Antanas Samuolis, Antanas Gudaitis, V. K. Jonynas. Pats Vizgirda vėliau pasakys: „Pirmieji reginiai gal apsprendė mano gyvenimo būdą ir mano darbų braižą: niekad nebandžiau piešti skaidraus ežero ir nusidriekusių plikų laukų ir pievų“...

Susitikti su jubiliejine Viktoro Vizgirdos tapybos paroda „Nuo Višakio Rūdos iki vandenynų...“ pakvietė Druskininkų V. K. Jonyno galerija, kur lietuvių išeivių dailės ekspozicijos jau tapo tradicija. Čia gerėtasi tėvynės meile alsuojančiais Magdalenos Birutės Stankūnės paveikslais, muzikaliomis Danguolės Jurgutienės kūrinių orkestruotėmis, iš žemaitiškų raštų atplaukusia Vytauto Igno drobių ornamentika, Australijos saulės kaitra pulsuojančia Adolfo Vaičiūčio, Vaclovo Rato grafika. Jonyno galerijos erdvėse pasklidusi Viktoro Vizgirdos (1904–1993) tapyba po daugelio metų vėl suartino abu kultūros bendražygius, pasakodama apie išeivio dalį, dailės stilius, iškilias asmenybes. Gyvendamas toli nuo tėvynės, V. Vizgirda niekada nepamiršo gimtosios Lietuvos, o Bostono, Cape Code ar Los Angeles apylinkės tapė taip, lyg gyventų Višakio Rūdoje, Vilniuje ar Beržore.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, gimtuosiuose Dominikonose sudegus sodybai, mirus tėvui, Viktoras su mama kraustosi į Kauną, išlaiko egzaminus į „Saulės“ gimnaziją. Susitikimas su dailės mokytoju Adomu Galdiku – likimo pamėtėta dovana, o mokslas Kauno meno mokykloje – pirmas žingsnis Parnaso papėdės link. Bronzos medalininkas, Justino Vienožinskio mokinys tobulinasi Paryžiuje, susipažįsta su prancūzų modernistų Paulio Cezanne'o, Raulio Dufy, Henri Matisse'o, Paulio Deraino kūryba. Kartu su Neemija Arbitblatu, A. Samuoliu, Alfonsu Valeška rengia parodas, 1937–1938 m. vadovauja Lietuvos dailininkų sąjungai, pakviečiamas dirbti Vilniaus dailės akademijos direktoriumi. Su V. Vizgirda siejami modernėjantys Lietuvos dailės procesai, Ars grupuotės gimimas, rašydamas dailės kritikos straipsnius į „Naująją Romuvą“, „Lietuvos žinias“, jis nuolat esti meno raidos sūkurėje.

Nežinia paženklintas laikotarpis prasideda 1944-aisiais, represijų ir trėmimų nuojauta gena į Vakarų. Viena, Tiubingenas, Berlynas, vėliau ilgesnė stotelė Prancūzijos pasienyje Freiburge – tai

tik dalis dailininko klajonių tolimuose kraštuose. V. K. Jonyno įkurtoji Dailės ir amatų mokykla *Ecole des Arts et Metiers*, įtikinus prancūzų zonos švietimo reikalų viršininką, generolą Raimundą Schmittleina tokiomis lavinimo įstaigos egzilyje būtinumu, tapo lietuvių išeivių kultūrine diaspora, jaunųjų menininkų prieglobsčiu, lietuviškąją meno Meka. Vizgirda vadovauja tapybos studijai, kartu su studentais Albinu Elskumi, Vytautu Kasiuliu, V. Ignu, Romu Viesulu, Elena Urbaityte ir kitais aplanko Henri Matisse'o, Pablo Picasso, George'o Braque'o parodas, įkvėptai tapo Freiburgo apylinkes.

„Tai buvo vienas šviesesnių momentų gana niūrioje pokarinėje egzistencijoje. Esminė mokyklos reikšmė tais niūriais laikais, svetimoje žemėje gyvenant iš svetimos malonės, be tikros ateities, stiprinantis tik savo paties ir draugų pasitikėjimu ir viltimi, kad mes galėsime keliauti toliau ir siekti kūrybinės raiškos bet kur pasaulyje“, – rašė A. Elskus. Įpratęs suktis organizacinių darbų sukury, Vizgirda kartu su A. Valeška ir Telesforu Valiumi Freiburge inicijuoja Lietuvių dailės institutą, išrenkamas pirmuoju instituto valstybės pirmininku, netrukus Freiburgo *Augustiner* muziejuje išskleidžia pirmoji instituto paroda. Jei nebūtų „*Lithuanian Art in Exile*“ pasirodęs anoniminis straipsnis apie neva nepagarbią lietuvių nuomonę apie vokiečius ir jų meną bei atsiradusios trinties tarp kolegų, širdperšos Vizgirdai, prisimenant Freiburgo laikotarpį, būtų buvę mažiau.

Kita vertus, autoriaus Freiburgo drobės žėruoja naujomis vaizdų ir kompozicijų versmėmis, giliomis pajautų sancaupomis. „Tėvui svarbiausia buvo tapyti, tapyti, tapyti“, – pasakos Druskininkus aplankęs, tikrą prisiminimų fiestą Jonyno galerijoje kartu su žmona Birute surengęs garbusis svečias Rimtautas Vizgirda, primindamas, jog Freiburge jie gyvenę viename name su Jonynais, jų atžala Giedra, žaidimų ir nuotykių bendražyge, tolesnių prancūziškų mokyklų bendramoksle. Anot Rimtauto, tėvas buvęs frankofilas, su namiškiais neretai kalbėdavo prancūziškai, mėgo ir klasikinę muziką, dažna jo drobė gimdavo muzikos garsų apsuptyje. Vizgirdos portretuose matoma ponja Elena Vizgirdienė lankė konservatoriją. Lietuvos Nacionalinio operos ir baletų teatro paramos fondo pirmininkė Rimtauto Vizgirdos žmona Birutė – garsi operos solistė.

Artėjant naujai emigracijos bangai, didžiausią lietuvių kūrėjų dalį priglaudė Jungtinės Amerikos Valstijos. Nepriklausomos Lietuvos laikais čia takus jau buvo išmynę Antanas Žmuidzinavičius, Petras Rimša, į Bostono dailės muziejaus rinkinius pateko P. Rimšos skulptūra „Artojas“. Vizgirdą traukė Europa, Paryžius, ten liko V. Kasiulis, be to, uždarus Freiburgo dailės ir amatų mokyklą, jam buvo pasiūlyta profesoriauti Paryžiuje. Sprendimą vykti į JAV nulėmė aplinkybės, Bostone gyvenanti ir pagalbos ranką tiesianti brolio Tado šeima. Amerikoje dažnam kūrėjui teko patirti sunkaus fizinio darbo skonį, tačiau Vizgirdos kūrybinis startas, 1950 m. apsigyvenus Bostone, buvo sėkmingas. Dailininkas rašė meno recenzijas, kūrė vitražus, tapė peizažus, apipavidalindavo teatrų spektaklius, iliustravo knygas, įamžino išeivijos kultūros bendražygių portretus. „Tėvas nemėgo tapyti portretų, jis buvo peizažo dainius“, – pasakoja dailininko sūnus. Visgi tapytojo darbų sąrašas yra dr. Jono Girniaus, Jurgio Gimbuto, poetų Stasio Santvaro, Fausto Kiršos, rašytojo Pulgio Andriušio, tėvo Leonardo Andriškaus, gausus sūsnis dailininko autoportretų, dailininko ir modelio, šeimos narių atvaizdų. Paklausta, ar teko pozuoti Vizgirdai, marti Birutė nusišypso: puikiai atsimenanti, kaip dailininkas jai parinkęs

Vista California, 1982

Višakio Rūdos bažnyčia, 1938

gėlėtą suknelę, paletėje ieškojęs kolorito darnos, silueto linijos. Kupini pakilios nuotaikos, virtuoziškais išraiškų klavyrais suskambo ir sodriai dekoratyvūs dailės klasiko žmonos portretai.

Ekspresyvia vaizdų išraiška, dinamiškais tepuko mostais, vitališka ekspresija paženklinta Vizgirdos tapyba sulaukė išskirtinio dėmesio. Apie naujo talento gimimą, personalines parodas *Twentieth Century Association Gallery* Bostone, *Almus Art Gallery* New Yorke (1958) palankiai rašė *New York Times*. Vizgirdos kūryba žavėjosi Henrikas Nagys, Bronius Murinas, V. K. Jonynas, Stasys Santvaras, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Jonas Gimbutas, Lietuvoje monografiją parašęs Viktoras Liutkus, Amerikos dienraščiuose rašė John Canady, E. Driscoll, J. McLellan, J. F. Smith. Kai kurios reminiscencijos šiandien yra reti Vizgirdos portreto perliukai.

Nukelta į 8 psl.

Parodos akimirka. Centre – Rimtautas ir Birutė Vizgirdos, kairėje – galerijos vadovė Vida Mažrimienė

LIETUS LIETUVOJ ...

Atmintyje išsaugotas Panemunėlio dvarelis.

Gražinos Mareckaitės piešinys

Gražina Mareckaitė

Su provincijos mėgėjų teatru važiuoju į gastroles. Buvo lietinga vasara: pažliugusios pakelės, įmirkę gandrų žiedai, šlapi laukai, šlapi miškai... Kolektyviniame kaime – pats melioracijos įkarštis, vienkiemų naikinimo, „sodybų tuštėjimo“ metas. Beveik visi lietuvių poetai ir prozininkai, apkašę kūriniais „idėjiniais perkūnsargiais“ ir paslėptomis metaforų prasmėmis, apverkė savo sunaikintas tėviškes. Vienas taip mylėjo savo gimtuosius namus, kad net visą trobą iš Žemaitijos kaimo perkėlė į kolektyvinį sodą sostinėje. Iš tikimybe savajam lizdui lietuvių genuose atrodė užprogramuota amžiams, kaip gandrų.

Lietuva jau buvo sukollektivuota, tačiau mokyklų programos ir propaganda vis dar burnoje nepriklausomą Lietuvą, nuo mažų dienų kalė ir galvas, kad „smetoniniame kaime“ vešėjo tik vargas ir skurdas, kad puodžiūnkiemuose siautėjo kraujasiurbiai buožės, pikčiurnos ir pikčiurnienės, o žemė maitintoja negalėjo išmaitinti net vargšo Taručio su jo pačia... Argi galima gailėtis tos praeities, kai prieš akis šviesūs komunizmo horizontai, kai gražiausiuose gamtos kampeliuose statomos gyvulių fermos ir griauamos sodybos. Sunaikintų trobesių vietoje styrojo vienišai kamina, o aplinkui, lyg mūšio lauke kritę kareiviai, voliojosi nukirstos obelys, kartais apsupylusios žiedais. Plynėse dygo silikatinių plytų dviaukščiai plokščiais stogais – tai buvo „pažangi“ neobarakinė (nepažinti su barokine!) sovietinio kaimo architektūra. Tie barakai buvo skirti kolektyvinių laukų darbininkams – čia jie turėjo gyventi, gerti, prasigerti.

Gimtinės kaime neturėjau, bet su senuoju kaimu jaučiau stiprų kraujo ryšį ir širdies skausmą dėl baisios prievartos ir prarastų gyvenimų. Parašiau apie tai pjesę, tuo metu dažnai statytą mėgėjų scenose. Nuo scenos galima buvo garsiau ir plačiau skleisti mintis nei lyriniu eilėraščiu, lyg gėlės žiedas supresuotu poezijos tomelyje.

Tąkart nelabai išidėmėjau, į kokią vietovę blerbiančiu autobusiuku vykstame rodyti spektaklio (grupė rajoninio teatro „liaudies artistų“, surenkamos dekoracijos, keletas vaikų ir šuo, nes aktoriai neturėjo kur jų palikti). Ilgai važiuoju plentu su pakibusiu virš mūsų lietaus debesiu, kol taškydami duobėto keliuko balas įsukome į beržų alėją. Beržai stovėjo nuliūdę, nuleidę ap sunkusias šakas, apsigaubę šlapiomis skaromis.

Alėjos gale pasirodė plokščias baltų plytų pastatas – kultūros namai. Lietus pylė kaip iš kibiro. Aktoriai nešiojo dekoracijas, o mes su režisiere, pakviestos į direktorės kabinetą, kalbėjome apie šį bei tą, vartėme „kultūrinių priemonių“ albumus, įamžintas žinomo rašytojo viešnagės akimirkas „Jaunosios gvardijos“ ir „Auksinės varpos“ kolūkiuose. Silkute ir mišrainėmis prakvėpusios moterys atėdavo į kabinetą pasišnibždėti su direktore... Aišku, po spektaklio bus vaisės.

Kultūros namų salė buvo pusiau pilna, o gal pusiau tuščia. Daugiausiai vidutinio amžiaus moterys pašiauštomis šukuosenomis, bet buvo ir skarotų žilagalvių. Pirmon eilėn susėdo vietiniai veikėjai – pirmininkų, direktorių, partorgų ir vedėjų luomas su žmonėmis krempleno suknelėmis. Atsi-

sėdau salės gale – iš čia patogiausia stebėti salės reakciją.

Žiūrovai be vargo atpažino scenoje savo gyvenimą – kaimo troba, motina, dukra ir tėvas, grįžtantysis su rezgine iš kaimo parduotuvės (aliejus, duona, batonas, „Žigulinio“ alaus butelaitis). Kasdienės kalbos, kasdienės mintys, kasdieniai rūpesčiai... Tačiau scenoje šalia gyvųjų veikė **negyvieji** – seneliai, proseneliai, žuvusieji, ištremtieji, visi, kurie kadais gyveno tuose namuose. Jie dalyvavo gyvųjų gyvenime, tačiau gyvieji tų šmėklų (pavadinau juos **buvusiais**) nematė, nors jautė jų buvimą, žinojo jų vardus.

Pasirodo, ir tylą gali būti įvairi. Tyla, tvyrojusi salėje spektakliui prasidėjus, buvo kupina įtampos ir pasimetimo. Kas čia darosi? Kokie ten žmonės prietemoje slankioja po trobą, keistais balsais marmaliuodami nesuprantamus dalykus? Jie trukdo klausytis, apie ką kalba tėvas su motina, ko taip susijaudino dukterė ir ko čia reikia tam atklydėliui miesčioniui?

Staiga viena skarota moteriškė garsiai ir džiugiai sušuko per visą salę: „Taigi tie, kur basi, yra nabašnikai!“ Žiūrovų eilėmis nusirito palengvėjimo banga – visi suprato scenos žaidimo taisykles. Tyla tapo dėmesinga, pripildyta minties, gal ir jausmų. Kai spektaklio pabaigoje atėjo metas griauti tuos šimtamečius namus, kai juos paliko basų „nabašnikų“ procesija, turbūt ne vienas žiūrovas prisiminė **buvusius** – savo mirusius, žuvusius, nužudytus ir ištremtus artimuosius, kadaise gyvenusius po tuo pačiu stogu. Žiūrovai skirstėsi susimąstę, paminėję ir nekasdienę scenos atmosferą. To ir siekėme, vaidindami spektaklį Lietuvos kaimuose.

Paskui buvo vaisės. Tikras provincijos balius su tostais ir sveikinimais, su valgiais, gėrimais, alum ir midum. Na, midaus nebuvo, užtat gausiai liejosi „Sovietskoje šampanskoje“, „Stolichnaja“ ir net konjakas „Bielyj aist“. Vietiniai vadukai sėdėjo užstalėje linksmi ir patenkinti. Jokių priekaištų – nei meninių, nei idėjinų – jie neturėjo. O juk būdavo, kad iš paskos atseka skundas į Kultūros ministeriją, nes spektaklyje pasisakoma prieš tarybinio Lietuvos kaimo pažangą, aukštinama praeitis, demoralizuojami kolūkiečiai.

Mano užstalės kaimynas blizgiu, apvaliu mėnulio veidu smagiai vaišinosi pats ir vaišino viešniais – „išgerk stiklėlį ir parodyk dugnelį!“ Sunku buvo jam priešintis, nuolat dangstant delnu taurelę. Dėl šventos ramybės porą kartų „šmaukštelėjau“ ir supratau, kad neišstversiu. Tada radau išeitį: daugiau nebekariavau su tuo *auksinės varpos* šeimininku, bet vos tik jis nusukdavo akis, pildavau gėrimą į vazoną su fikusu. „Na va, malačius autorė!“ – gyrė mane sugėrovas. Po kelių tokių operacijų pagalvojau, kad žudau fikusą – juk jis nusibaigs! Kadangi sėdėjome ant naujos kietos sofos gėlėtu gobelenu, vietoje fikuso ėmiau girdyti sofą – sofai degtinė tikrai nepakenks. Kalbos ėjo vis garsyn, kaimyno veidas vis blizgyn, o man išsiskaudo galva. Prasirovusi pro užstalės kompaniją, išėjau į lauką. Pagaliau nebelijo, tik visur snarėjo ir lašėjo. Pro juodus debesų tumulus spraudėsi pluoštai raudono saulėlydžio. Buvo vėsus. Nutariau apsukti ratą aplink kultūrnami – kur daugiau eiti? Bet vos pasukusi už kampo netekau žado...

Čia pat, už keleto metrų nuo kultūros namų, stovėjo puošnus medinis dvarelis stačiu gontiniu stogu, su kolonomis centre ir fligeliais – bokšteliais šonuose. Įmirkęs lietuje namas buvo tamsus, beveik juodas. Kur-ne-kur dar išlikusių langų stikluose liepsnojo raudono saulėlydžio gaisai. Ėjau artyn lyg užkerėta. Laipteliai nuskilę, apaugę žole. Praverdos durys šiaip taip laikėsi ant vyrių. Eidama vidun jau žinojau, ką ten pamatysiu: suirusius laiptus ir antrąjį aukštą, likučius tekinto medžio turėklų, koklines krosnis išlupinėtus kokliais, lentgaliais ir popiergaliais apšnerkštas grindis... Viskas taip ir buvo. Tiktai nesitikėjau išvysti daugybės šikšnosparnių, kabančių žemyn galvomis nuo karnizų, nuo balkių ir palangių. Jie kybojo tartum seniai pamiršti skėčiai ar juodi varvekliai siurrealistiniame scenovaizdyje

Kol stovėjau prasižiojusi iš nuostabos, tartum girdėjau prislopintus balsus... Gali būti, kad taip įsijaučiau į mistišką savo spektaklio atmosferą, jog pradėjau girdėti garsus. O gal šampanas paveikė? O gal prasidėjo haliucinacijos – *kas čia tiek šikšnosparnių prileido?* Išėjau. Saulėlydžio raudonį jau buvo prarijęs vakaro debesis. Pasukau pro dešiniąjį fligelį ir peržydėjusių alyvų guotus. Už dvarelį juodavo

miško parkas. Braukydama šlapius aviečių krūmus ir žmogaus ūgio dilgėles, vos įžiūrėmu taku broviausi į sulaukėjusio parko gilumą. Jo planą dar galėjai nuspėti iš ratu augančių liepų, dviem eilėmis išrikuotų eglių, ažuoliukais apžėlusios kalvos seno ažuolo papėdėje. Lietaus lašai kabėjo ant palinkusių kukmedžio šakų, pro brūzgynus toluoje švietė gundantis plotelis fosforinės žalumos. Geriau išžiūrėjusi supratau, kad tai ne pievelė šokti elfams mėnesienoje, o žaliais maurais apžėlęs tvenkinys. Baisu net pagalvoti, ką tie maurai gali slėpti tvenkinio dugne...

Pasukau atgal, nes tarp medžių jau visai sustemo. Takas suko link kairiojo rūmų kampo, tad juo ir slinkau, drebėdama nuo drėgmės. Pro krūmus pamačiau prie pat sienos užkurtą laužą ir judančius aplink šešėlius. Neišėjau į šviesą, nepasilabinau, tad beliko tik nepastebėti dingti... Pro krūmus (nuo parko pusės dvaro siena buvo smarkiai apardyta) pamačiau kelis vyrus ir moteris, kalbančius man nesuprantama kalba. Jie buvo basi...

Sunku patikėti, kad direktorės albume (šventės, sutikimai, apdovanojimai, minėjimai, rikiuotės) nebuvo nė vieno kadro su čia pat esančiu dvaru! Niekas apie jį nė neužsiminė, lyg būtų gėdijamasi kokio ubago, lyg būtų slepiamas lavonas ar išsigimėlis... Taip ir būčiau išvažiuavusi ir nežinojusi, kad „Jaunosios gvardijos“ kolūkyje esama gražaus seno dvaro, o silikatinių plytų kultūrnami pastatytas vietoje buvusios dvaro klobos.

Grįžusi į puotos salę norėjau su kuo nors pasidalinti savo atradimais, bet visi, dar labiau įkaitę, sutartinai traukė: „Myliu be galo tą žigulinį alų, degtinę kristalinę, konjaką su kava!“ Kalbėtis nebuvo su kuo... Pagaliau subruzdavo mūsų gastrolieriai – laikas namo – ir kilo nešti direktorės kabinete sumigusius vaikus (šuo miegojo autobuso gale). Prie durų rūkė kažkoks viršininkas iš „Jaunosios gvardijos“ (o gal „Auksinės varpos“). Pasiteiravau jo apie dvarą. „A, čia gi visiškai lauzas. Šį rudenį planuojame nugriauti“. „Ką? Tokį gražų rūmą?“ – netekau žado... „Kad visai jau supuovęs. Tokio remontuoti neverta“, – paaiškino vyras. „O ką sako specialistai? – paklausiau. – Nejaugi leidžia?“ „Leidžia neleidžia – mums jis nereikalingas. Stogas visai sukiužęs, medinis, vėjai švilpauja. Anksčiau ten buvo šokia tokia raštinė, bet kai pastatėme šituos kultūros namus...“ „Ten kažkas laužą užkūrė, prie pat sienos, dar sudegins...“ „Tai nereiks net buldozeřių! Darbininkus iš Moldavijos priėmiau, kol kas tegul pagyvena. Ačiū už gražų vaidinimą. Atvažiuokite dažniau,“ – viršininkas numetė nuorūką ir paspaudė man ranką.

Parodžiau tą paslaptį dvarą artistams. Visi stebėjosi ir aikčiojo. Kokia nuostabi dekoracija! Kaip romantiška! Nejaugi griaus? Negali būti, kad naikintų šitokias grožybes ir taip jau nusiaubtoje mūsų žemelėje!

Ilgai bildėjome atgal. Pasiekus rajono miestelį, išėdau į naktinį Vilniaus traukinį. Nors piešti nemoku, išplėšusi iš bloknoto lapuką, iš atminties atkūriau dvarelį vaizdą. Buvau tiesiog pavergta to atradimo...

Vargais negalais su melaginga pažyma įsiskau į *specfondą* ieškoti to dvarelį istorijos „buržuazinėse“ knygoje. Kai ką suradau... Daug jame būta svarbaus ir gražaus: caro laikais veikė knygnešų tinklas, vyko slaptieji vaidinimai, su dvaro panelių pagalba veikė slaptosios mokyklos, darbavosi kunigai-švietėjai, lietuviško žodžio skleidėjai, ten ir Maironio, Tumo Vaižganto viešnagių pėdsakai... *Ten mūsų sodybas keleivis atras...* Ak, kokia gyvybinga kadaise buvo vargšė Lietuva!

Apsiginklavusi žiniomis ėmiau belstis į visokių kabinetų duris, aiškinti situaciją išmanantiems ir neišmanantiems žmonėms. Tačiau nieko, niekur, niekaip negalima buvo nuveikti! Supratingieji skėščiojo rankomis ir bejėgiškai rodė pirštu į viršų, o valdantieji ir galingieji, jeigu ir pavykdavo kuri nors pasiekti, abejingai krapštinėjo dantis.

Kol aš plūkiavau dėl tos šikšnosparnių buveinės su visa jos garbinga praeitimi, sužinojau, kad pastatas jau nugriautas ir sulygintas su žeme, kaip ir buvo žadėjęs „Auksinės varpos“ savininkas. Kur prisiglaudė tie vargšai Lietuvos ir Latvijos šikšnosparniai bei šikšnosparnių? O, kad jie kankintų naktimis savo skriaudėjus! O, kad jie pulytų juos taip pat aršiai, kaip puola paukščiai Hitchcocko siaubo filme!

O lietus Lietuvoj vis lijo ir lijo – liūdnei, amžinai, beviltiškai... □

Fotografas Algimantas Kezys sugrįžo į savo vaikystės Kybartus

Algis Vaškevičius

Šiltas ir jaudinantis renginys vyko balandžio pabaigoje pasienyje su Rusijos Karaliaučiaus kraštu esančiame Kybartų mieste – čia neseniai pradėjusioje veikti Pasaulio kybartiečių draugijos galerijoje atidaryta kraštiečio, garsaus fotografo Algimanto Kezio fotografijų paroda. Tai pati pirmoji paroda šioje naujai įrengtoje galerijoje.

Darbai, atvežti į Kybartus – A. Kezio bičiulio, bendraautoriaus, kito garsaus Lietuvos fotografo Zino Kazėno nuosavybė. Nuo 1983 metų su A. Keziu bendraujantis Z. Kazėnas surengė dvylika bendrų parodų, fotografas iš Lietuvos ne kartą lankėsi pas bičiulį A. Kezį Amerikoje. Naujojoje parodoje – trisdešimt keturi A. Kezio darbai iš ciklų „Society's Man” ir „Double Prints”. Taip pat parodos lankytojai gali pamatyti daug fotografijų knygų, kurias pats A. Kezys asmeniškai padovanojo Kybartų bibliotekai, kartu pridėdamas raštą apie savo dovaną. Bibliotekoje vietos nedaug, šias fotografijos knygas ne visi gali rasti ir pamatyti, o naujojoje galerijoje joms skirta daug vietos.

Kybartai šiai parodai pasirinkti neatsitiktinai. Nors A. Kezys gimė ne šiame mieste, o netoliese esančiame Vištytyje, bet būtent Kybartuose prabėgo jo vaikystė – čia jo šeima gyveno 1932–1939 metais. Apie tai parodos metu papasakojo kitas jo bičiulis, daug metų Amerikoje gyvenęs, o dabar į Lietuvą grįžęs Pasaulio kybartiečių draugijos narys ir buvęs jos pirmininkas Leonas Narbutis. Jis sakė, kad jo šeima į Kybartus atsikėlė būtent 1939-aisiais – tada, kai Keziai iš jų išvyko.

A. Kezio tėvas buvo pasienio policininkas, vėliau perėjo į valstybinę policiją ir gavo darbą Kybartuose. Čia A. Kezys su tėvais, broliu ir dviem seserimis gyveno Antano Smetonos alėjoje (dabar – J. Basanavičiaus gatvė). Vėliau Keziai nusipirko namą Vytauto (dabar – P. Cvirkos) gatvėje, Algimantas, sulaukęs septynerių, pradėjo lankyti Kybartų pradžios mokyklą.

Po kelerių metų šeima išsikėlė į Vilnių, artėjant frontui, 1944-aisiais Keziai per Rytprūsius traukėsi į Vakarus. Taip atsitiko, kad traukiantis vežimais Algimantas susirgo ir tėvai jį turėjo palikti. Taip šešiolikmetis vaikas karo audrų buvo atskirtas nuo tėvų ir liko visai vienas. Tik praėjus keliems mėnesiams po karo pabaigos 1945-aisiais jis rado savo tėvus pabėgėlių stovykloje Vakarų Vokietijoje.

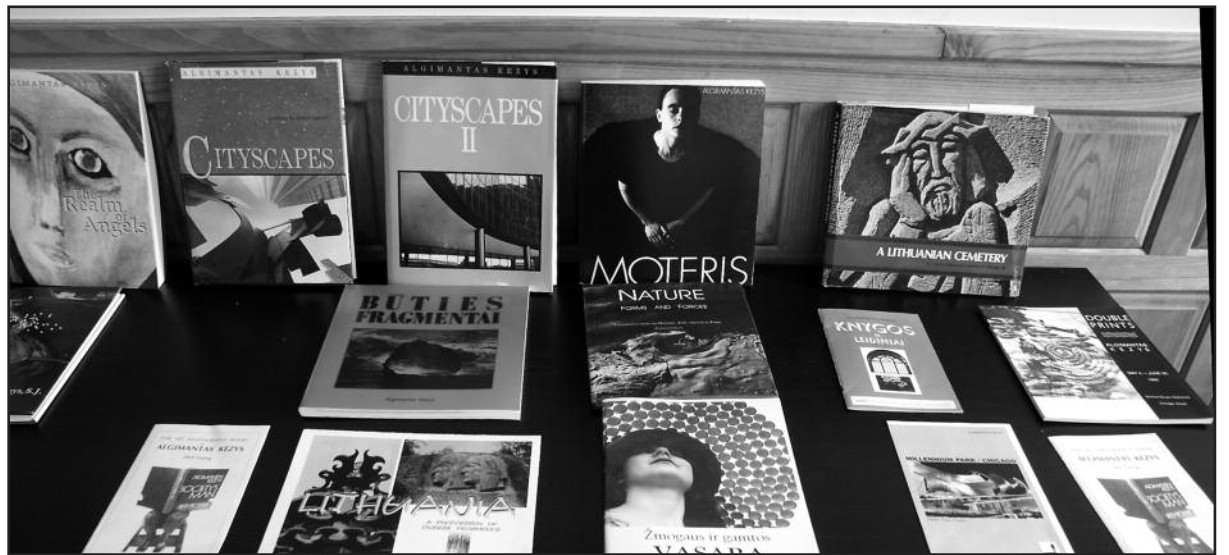
Visi šie išgyvenimai jį labai paveikė. „Lyg kokio angelo sargo vedamas įveikiau visus sunkumus ir suradau tėvus, bet prieš tai sau lyg įžadą daviau, kad jeigu sėkmingai pasieksiu savo tikslą, tapsiu kunigu ir visą gyvenimą pašvęsiu tarnystei Dievui ir žmonėms. Ir dabar galvoju, kad šis pasižadėjimas buvo vienintelė stipri atrama tam, ką reikėjo išgyventi”, – yra rašęs A. Kezys.

Po penkerių gyvenimo metų pabėgėlių stovykloje 1950 metais Kezių šeima persikėlė į Ameriką, tais pačiais metais Algimantas įstojo į jėzuitų ordiną. Noviciatą jis atliko jėzuitų seminarijos vienuolyne Milforde, Ohio valstijoje.

Išskirtinės parodos atidarymo metu Pasaulio kybartiečių draugijos pirmininkė, žinoma aktorė ir renginių vedėja Violeta Mickevičiūtė pasidžiaugė, kad į A. Kezio darbų parodą susirinko pilna salė kybartiečių ir miesto svečių. Tai tik įrodė, kad A. Kezys ir jo darbai žinomi, jais domimasi, nedideliame Kybartų mieste atsidariusi galerija iš karto tapo traukos objektu menu ir kultūra besidomintiems žmonėms.

Parodos atidarymo proga išleistas informatyvus lankstinukas „Algimantas Kezys. Keliauninkas, besidalinantis atrasto grožio džiaugsmu”. Tai citata iš paties autoriaus, kuris yra rašęs, kad „pasaulis yra pilnas grožio ir prasmės, tad jo užteks visiems. Tik reikia jį atrasti, juo grožėtis ir savaip transformuoti. Mano kelias – tai lyg kokio keliauninko, kurį žavi saulėlydžiai, šesėliai, atspindžiai, kartais ir veidai. Savo nuotraukose nieko nebandau įrodinėti, tik dalinuosi džiaugsmu, kad atradau grožio spindulį kurioje nors žemės kertelėje”, – cituojamas A. Kezys lankstinuke.

Pirmąją savo parodą Lietuvių Jaunimo centre Čikagoje A. Kezys surengė 1963 metais. Jo darbus

A. Kezys išleido per 40 fotografijos knygų ir albumų

Algio Vaškevičiaus nuotr.

pastebėjo Čikagos meno instituto specialistai ir atvėrė jam duris į platų fotografijos pasaulį. Jau po dvejų metų šis institutas lietuvių darbus pristatė amerikiečių visuomenei, vėliau jo darbų parodos rengtos ne tik JAV, bet ir Kanadoje, Vokietijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Japonijoje, ne kartą – ir Lietuvoje. 1965-aisiais išėjo pirmoji jo fotografijų knyga, kurioje užfiksuotos dvasininkų rankos.

Fotomenininkas, parodų organizatorius, leidėjas, rašytojas, filmų kūrėjas A. Kezys 1966 metais įsteigė Lietuvių fotoarchyvą, jo pastangomis dar po dešimtmečio buvo įsteigta Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, kuri be kitų leidinių 1980–1987 metais išspausdino garsiąją Broniaus Kviklio šešių tomų seriją apie vyskupijas „Lietuvos bažnyčios”. Skaičiuojama, kad A. Kezys iš viso yra išspausdinęs daugiau kaip 40 fotografijos meno albumų ir knygų, būtent iš to jis ir gyveno. 1974–1977 metais A. Kezys ėjo Jaunimo centro Čikagoje direktoriaus pareigas, kartu su Arvydu Reneckiu buvo vienas Amerikos lietuvių televizijos iniciatorių.

Būtent A. Reneckis prabilo į susirinkusiuosius iš televizijos ekrano, kai buvo demonstruojamas Ramunės Rakauskaitės 1997 metais sukurtas dokumentinis filmas „Algimantas Kezys. Štrichai portretui”. Filmas atskleidė A. Kezio asmenybės įvairiapusiškumą, prisiminimais apie kūrėją čia dalinasi ir jo sesuo vienuolė Aldona Kezytė, buvo užfiksuota ir A. Kezio darbus parodai Lemonte ruošianti dailininkė mecenatė Magdalena Birutė Stankūnienė, menotyrininkas Danas Lapkus, kiti gerai A. Kezį pažinoję asmenys. Beveik visi sakė tą patį – A. Kezys visų buvo laikomas artimu draugu.

Lietuvą A. Kezys pirmąkart aplankė dar 1983 metais. Sugrįžęs į Ameriką, jis išleido kelionės atsiminimų knygą „Lithuania Through the Wall” („Lietuva per sieną”). L. Narbutis prisiminė, jog ši knyga ir ypač jos fotografijos labai užrūstino tuometę Sovietų Lietuvos valdžią, autoriui buvo uždrausta lankytis tėvynėje bent šešerius metus.

Fotomenininkas ir A. Kezio bičiulis Z. Kazėnas pasakojo, kad dirbti su A. Keziu buvo ištisai įdomu, abu menininkus sujungė parodinė veikla. „Dvylika parodų buvome padarę kartu ir Lietuvoje, ir Amerikoje. Jis fotografavo juoda-balta, o aš – atvirkščiai”, – prisiminimais dalinasi Z. Kazėnas. Apie 1998-uosius A. Kezys susidomėjo skaitmenine fotografija. Z. Kazėnas kelis kartus jis pabrėžė, kad A. Kezį turime vertinti ne vien kaip fotografa, bet ir kaip mąstytoją,

Algimantas Kezys

filosofa, labai įdomų ir gilų žmogų.

L. Narbutis susirinkusiems papasakojo ir apie įvairius A. Kezio fotografijų periodus, kuriuose buvo perėjimas nuo nespaltoto fotografavimo prie spalvotų fotografijų. Z. Kazėnas sakė, kad naujoji paroda – tai viena vertingiausių ir geriausių iš visų A. Kezio kūrybinių laikotarpių 1970–1982 metais, kuri galima įvardinti auksiniu. Bene didžiausia A. Kezio darbų paroda Lietuvoje buvo surengta 2008 metais Vilniuje, Radvilų rūmuose. Šiomet vasario-kovo mėnesiais apžvalginė jo darbų paroda buvo surengta Vilniaus „Arkos” galerijoje. Gaila, kad pastaruoju metu kūrėjo sveikata sušlubavo – L. Narbutis sakė, kad pernai rudenį 85-ąjį gimtadienį atšventęs A. Kezys dabar yra

sesers rūpesčiu perkeltas į senelių globos namus Bostone.

Parodos atidarymo metu kalbėjęs Vilkaviškio krašto muziejaus direktorius Antanas Žilinskas sakė, kad Kybartus galima vadinti kultūros sostine Vilkaviškio rajone. Jis siūlė jau dabar virš pastato, kur įsikūrusi naujoji galerija, pakabinti lentelę su užrašu „Algimanto Kezio galerija”. Planuojama Kybartuose įsteigti Vilkaviškio krašto muziejaus filialą – muziejų, kuriame būtų kaupiami ir eksponuojami garsių kraštiečių darbai.

Jau surastas ir namas tokiam muziejui, beliko atlikti visus parengiamuosius darbus. Būsimam muziejui nemažą dalį savo archyvo yra pažadėjęs ir garsus kybartietis, Cicero gyvenantis žurnalistas Edvardas Šulaitis. Praėjusį rudenį Amerikoje jį aplankęs L. Narbutis jau parvežė pirmuosius eksponatus iš labai gausaus ir vertingo E. Šulaičio archyvo. □

Parodoje eksponuojami A. Kezio kūriniai.

Kultūros kronika

Gegužės 10 ir 11 d. Vilniuje Lietuvos nacionalinis operos ir baletos teatras (LNOBT) drauge su Lietuvos muzikos ir teatro akademija bei bendrove „Šviežia kava“ rengia Johanno Sebastiano Bacho „Kavos kantatos“ atlikimą įvairiose sostinės erdvėse. J. S. Bachas „Kavos kantatą“ sukūrė maždaug apie 1734 m. vidurį Leipcigo Zimmermanno kavos namų užsakymu. Šie kavos namai buvo ne tik miestelėnų susibūrimo vieta, bet ir universiteto ansamblio „Collegium Musicum“ buveinė. Bachas šiam 1702 m. paties Georgo Philippo Telemanno įkurtam ansambliui pradėjo vadovauti 1729 m. ir kartais kavos namų užsakymu kurdavo muziką, atliekamą žiemos penktadieniais arba vasaros trečiadieniais. Leipcigo gyventojai (vyrai) mėgo šiuos koncertus, kurių metu galėjo skanauti tuomet dar egzotišku gėrimu laikytą kavą.

Balandžio 25 d. Lietuvos generalinio konsulato Kaliningrade iniciatyva kartu su Kaliningrado K. Donelaičio kraštiečių klubu bei Kaliningrado lietuvių bendruomene vyko talka Lazdynėliuose, kurios metu buvo pasodinti 25 ąžuoliukai. Jie papildė 1989 m. pradėtą kurti K. Donelaičio ąžuolyną. Prieš ketvirtį amžiaus, minint poeto 275-ąsias gimimo metines, buvo pasodinti 275 ąžuoliukai. Talkoje dalyvavo gausus būrys Lietuvos atstovų: Kristijono Donelaičio draugijos Marijampolėje nariai, Lituanistikos tradicijų ir kultūros paveldo įpraminimo komisijos nariai ir Lietuvos universitetų mokslininkai lituanistai, Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas dr. Napoleonas Kitkauskas. Prie talkininkų iš Lietuvos prisijungė Baltijos federalinio I. Kanto universiteto ir Černiachovsko pedagoginio instituto studentai, studijuojantys lietuvių kalbą, Kaliningrado rašytojų sąjungos nariai, kultūros fondo atstovai, Gusevo savivaldybės vadovai.

2014 m. gegužės 1 d. maestro Juozo Domarko diriguojamo Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro ir smuikininko Vilhelmo Čepinskio koncertu pradėtas Baltijos šalių muzikos ir meno festivalis Torūnėje. Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro ir Vilhelmo Čepinskio koncerto programoje – Vytauto V. Barkausko, Maxo Brucho ir Piotro Čaikovskio kūriniai, kuriuos atlikdamas Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras taip pat mini ir maestro Juozo Domarko 50-ąjį vadovavimo Lietuvos nacionaliniam simfoniniam orkestrui jubiliejų.

Gegužės 3–4 d. Seinuose ir Krasnogrūdoje vyko Lietuvos kultūrai ir menui skirti renginiai, kuriuos drauge organizuoja LR konsulas Seinuose, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas Kaune, LR kultūros atašė Lenkijos Respublikoje ir centras „Menų, kultūrų ir tautų paribiai“ Seinuose. Lietuvos kultūrai skirtų renginių Seinuose ir Krasnogrūdoje programoje yra ir Aloyzo Stasiulevičiaus darbų paroda „Vilnius: tarp sacrum ir profanum“, Gedimino Dalinkevičiaus (smuikas) ir Simono Bušmos (gitarą) koncertas, Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus parangta „Vilniaus geto afišų“ paroda bei Egidijaus Aleksandravičiaus knygos „Antanas Baranauskas. Giesmininko kelias“, kuri jau prieš kelerius metus buvo išversta į lenkų kalbą, bet tik šiais metais leidyklai „Pogranicze“ pavyko ją išleisti, pristatymas.

Gegužės 5 dieną Berlyne, Čekų kultūros centre, vyko lietuviško dokumentinio filmo „Pokalbiai rimtomis temomis“ premjera. Peržiūroje dalyvavo ir filmą pristatė režisierė Giedrė Beinoriūtė. Filmo „Pokalbiai rimtomis temomis“ premjera Berlyne – tai ir kelis metus vykstančio ir vis didesnio žiūrovų pripažinimo sulaukiančio projekto „Litauisches Kino Goes Berlin“ tęsia, kuris kasmet Berlyne pristato naujausius lietuviškus filmus. Filmą, sukurtas 2012 metais, keliaujantis po tarptautinius festivalius ir juose apdovanotas, praėjusiais metais buvo ir oficialus Lietuvos atstovas „Oskarams“ geriausio filmo užsienio kalba kategorijoje.

Vizgirda

Atkelta iš 5 psl.

Štai kelios ištraukos iš Nykos-Niliūno dienoraščių: „Vos peržengęs dailininko namų slenkstį, tuoj pat pajunti, lyg būtum patekęs į kažkokį keistą ir visiškai skirtingą pasaulį – kaip Hofmano pasakose, – rašo poetas. – Sekdamas šeiminingą pamatai, kad visur viešpatuoja nepermaldaujama, beveik mistiška, tik jo vieno aplinkai būdinga tvarka. Viskas absoliučiai savo vietoje. Visi daiktai – baldai, paveikslai, kilimai, gėlių vazonėliai, knygos, etc. atrodo lyg būtų išsirikiavę paskutiniam apžiūrėjimui prieš netrukus prasidedantį parodą ir visi iki vieno susirūpinę geru ir tvarkingu pasirodymu. Salone besišnekučiuojant, Vizgirda visą laiką vaikšto iš vieno kambario į kitą, retkarčiais stabtelėdamas, pasiklausti svečio, ar jam ko netrūksta, ir išlyginti kurį nors iš jam skirtos vietos netyčiomis išjudintą daiktą. Tatai žinodamas, aš *tyčiomis* suardau pagal ūgį surikiuotą pieštukų eilę. Aštri šeiminingo akis tuoj pat pastebi daiktų harmonijoje atsiradusį nepakenčiamą disonansą, ir dabar visas jo dėmesys susikoncentruoja į tvarkos atstatymo operaciją: vis tebevaikščioldamas iš vieno kambario galo į kitą, jis pamažu priartėja prie stalo ir staigiais vienos rankos pirštų judesiais išlygina pakrikusią pieštukų eilę. Apsilankymas paprastai baigiasi *atelier* apžiūrėjimu. Ir čia dailininkas, užbėgęs svečiui už akių, pirmiausiai atlieka paruošiamąją ceremoniją: uždega šviesas, atitraukia užuolaidas, nusuka į sieną nerodytinus paveikslus. Apžiūrėjęs naujausius darbus ir pasikeitus nuomonėmis, jis staiga prieina, uždeda ranką ant pečių ir šypsodamasis žiūri tiesiai į akis“, – baigia pasakojimą, A. Nyka-Niliūnas, jautriai prisimindamas, kaip Vizgirda, išlydėjęs svečius, dar ilgai stovi prie antrojo aukšto lango, draugiškai mojuodamas ranka. Vizgirdų namuose niekada netrūkdavo draugiško bičiulių klegesio, įdomių pokalbių, pats Vizgirda, apsukęs muziejų sales ir draugų ratą Europoje ir JAV, nuskrisdavo ir į Kanadą, kur teatralizuotomis išdaigomis, sąmojingais pokštais garsėjo Antano ir Anastazijos Tamošaičių namai.

Vidinis dailininko pasaulis, ekspresyvūs pajautų vulkanai veriasi ir jubiliejinėje V. Vizgirdos parodoje. Po galerijos skliautais sklaidžiasi Višakio Rūdos, Beržoro, Cape Code, Bostono apylinkių peizažai, charakterių pagavomis išsiskiria dailininko žmonos, dailininko ir modelių, kultūros bendražygių portretai. „Pakvietę“ draugėn rūpintojėlius, žydinčius ciklamenus, liaunais liemenimis besipuikuojančias verbas, jautria spalvų gama sušvyti natiurmortai. Viktoras Vizgirda – tapytojas *par excellence*. Perskeltas tėvynės dangus, iševio dalia neišblukino dailininko paletės, neišbarstė gimtinėje matytų vaizdų. Patirdamas Vakarų dailės pulsą, Vizgirda lyg Atlantas statė savo meno rūmą, kompozicijas prisodrinamas virtuoziškais renginių, šelstančių ritmų, linijų, plokštumų ir tautinės savasties parametrais. Namas Cape Code, prie įlankos, tokios panašios į Kuršių neriją, kur nesibaigiančius choralus groja vėjai, buvo jo įkvėpimo oazė, egzistencinis uostas. Tolimų pakrančių smiltis tapytojas atnešė iki Lietuvos, sužėrė į savo paveikslus, tarsi gintarinį vėrinį suvėrė Lietuvai. Gyvendamas už Atlanto, savo ryšį su Lietuva nuspalvino pačia sodriausia paletės spalva. □